

מירב (טובול) כהנא

עיצומו של יום מכפר

אחת המעלות הגדולות של יום הכיפורים היא המתנה הנפלאה שהעניק לנו בורא עולם, והיא בחינת עיצומו של יום מכפר. במאמר זה אתחקה אחר מהותה וטיבה של מתנה זו.

מכפר לשבים ולשאינם שבים!?

התלמוד הבבלי מזכיר בכמה מקומות (שבועות יב ע"ב, יומא פה ע"א) את מחלוקת רבי וחכמים בעניין כפרת יום הכיפורים. לפי חכמים יום הכיפורים מועיל לכפרת העוונות רק אם האדם עשה תשובה, ואילו שיטתו של רבי היא שיום הכיפורים מכפרים לשבים ולשאינם שבים, כלומר גם אם האדם לא עשה תשובה, חטאיו מתכפרים ביום הכיפורים.¹ שיטת רבי נדחתה על ידי חכמים, וכך נפסק להלכה: "ועצמו של יום הכיפורים מכפר לשבים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם" (רמב"ם, תשובה א, ג). דווקא לשבים הצום מכפר, ולא לאלו שלא עשו תשובה.

אף ששיטתו של רבי נדחתה, ברצוני לעיין בה, שכן היא מקרינה על תפיסת יום הכיפורים. כיצד ניתן לחשוב שיום הכיפורים מסוגל לכפר למי שאינו עושה תשובה? והרי הוא עומד במריו, ומדוע שיתכפר לו?

יש שהציעו שגם לרבי יש צורך בתשובה כדי לזכות לכפרה גמורה. מעלת יום הכיפורים לבדה אינה גדולה כל כך כדי לזכות לניקוי מוחלט ללא תשובה, אלא שלפי רבי יום הכיפורים מועיל רק להינצל מכרת, וזו מעלה שניתן לזכות לה מעצם יום הכיפורים גם מבלי שהאדם עשה תשובה.² מכל מקום רוב הפרשנים

1 זאת למעט שלוש עברות, שאם נכשל בהן האדם ולא עשה תשובה, יום הכיפורים אינו מועיל לו. העברות הן: פורק עול, מגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר (על פי בבלי, שבועות יב ע"ב). שלוש עברות אלו פוגעות בתשתית היהודית הבסיסית ובקשר הברית הבסיסי שבין האדם וקונו, ולפיכך משנכשל בהן האדם, אפילו יום הכיפורים אינו יכול להועיל, אלא אם כן עשה תשובה.

2 כך מובא בתוספות ישנים יומא פה ע"ב. לדבריהם חובה להבין כך את רבי, כי אילו יום הכיפורים היה מועיל לכפרה גמורה גם בלא תשובה, "למה חרב הבית בשביל עוונותינו?", והרי יום הכיפורים כיפר על הכול.

הבינו שרבי התכוון לרבותא גדולה של מעלת היום, שהוא אכן מכפר אף ללא תשובה. והדרה קושיא לדוכתא.

האדמו"ר האחרון מחב"ד, ר' מנחם מנדל שניאורסון, מסביר שרבי וחכמים חולקים במהות הכפרה של יום הכיפורים.³ לדבריו, לפי רבי יום הכיפורים מכפר על החפצא של החטאים, והוא מדייק זאת מלשונו של רבי: "על עברות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יום הכיפורים מכפר". ברם לדעת חכמים אין יום הכיפורים מכפר על החפצא, על העברות עצמן, אלא על הגברא. כדי שיום הכיפורים יצליח לכפר על האיש עצמו, חייב להיות התנאי של "עשה תשובה", אחרת מצבו של האדם עומד בסתירה לכפרת יום הכיפורים.

הרב שניאורסון מדגיש שגם חכמים מכירים בכוחו של "עיצומו של יום מכפר", אלא שרבי סובר שתיכף כשמגיע יום כיפור מיד מאיר עיצומו של יום, אפילו כל עוד לא עשה היהודי תשובה, ואילו חכמים סוברים שבכדי להגיע לכפרה של עיצומו של יום צריכה להיות עבודת התשובה.

הרב דסלר מתייחס למחלוקת רבי וחכמים כחלק ממהלך ארוך.⁴ הוא פותח בהגדרתן של שתי הבחנות המצויות בחטא: האחת היא טמטום הלב הנגרם מהחטא; והשנייה היא חילול השם הנגרם כתוצאה מהחטא. קביעה נוספת חשובה שהוא מקדים לדבריו היא שהאחריות של האדם לחטא היא עניין יחסי; היא תלויה בקושי הניסיון באופן פרטני לאדם המסוים. כאן מתגלה חסדו של הקב"ה ואמיתת משפטו. אם קיימת באדם תשוקה לעבוד את ה' ורצונו הוא להשתחרר מהיצר הרע, הקב"ה מתייחס אל חטאו כנגרם מאונס, וכביכול נוטל את האחריות לחטא מהאדם על עצמו. אולם הנהגה זו תועיל לעניין חילול השם, ברם בעבור תיקון הלב צריכים תשובה שלמה הנעשית על ידי האדם. זוהי שיטת חכמים שאין יום הכיפורים מכפר אלא עם תשובה. לעומתם רבי מגלה בחינה עמוקה יותר של רחמים: בחינה המתחשבת בדבקות נשמת האיש הישראלי בנשמות כלל ישראל ודבקות נשמות הכלל בקב"ה. הדבקות המיוחדת הזו מאפשרת לחוטא כפרה אף קודם תשובתו בפועל.

הרב שלום נתן רענן קוק⁵ הסביר שסגולת יום הכיפורים היא שאין בו השגות מוגבלות. השטן אינו שולט ביום זה, והנפש והשגותיה מתרחבות לבלי סוף.

3 שערי המועדים, יום הכיפורים, ירושלים תשנ"ה, עמ' רכד, רכט.

4 א' דסלר, מכתב מאליהו, ב, בני ברק תשס"ט, עמ' 101-102.

5 בשמן רענן: ספר זיכרון לרב שלום נתן רענן קוק, ב"צ שפירא עורך, א, עמ' רטז, ירושלים תש"ן.

לדבריו, רבי "חדר לפנימיות קדושת יום הכיפורים וְלפנימיות קדושת נשמת ישראל, וראה שהיום עצמו מביא להרגשת סגולתו בנשמת ישראל. ומתוך כך מגיעה איזו מידה של תשובה, אם ע"י שימת הלב ואם על ידי התעלות הנשמה, שזהו יסוד התשובה שהיא שיבה לשורת העליון". בסיום דבריו הוא קובע ש"אם כי למעשה אין הלכה כרבי, אולם דבריו חיים בעומק הנשמה הישראלית, ומאירים בזיו עיצומו של יום". אף על פי שאנו פוסקים כחכמים, גם בשיטתם קיימת סגולת "עיצומו של יום". בדברים שלהלן אנסה לברר סגולה זו.

"לפני ה' תטהרו"

התלמוד הירושלמי במסכת יומא (ח, ז [מה ע"ב]) אומר:

האומר אין עולה מכפרת, אין עולה מכפרת עלי – מכפרת היא. אי אפשי שתכפר לי – אינה מכפרת לו על כרחו. אין יום הכיפורים מכפר – מכפרת היא; אי אפשי שיכפר לי – מכפר הוא לו על כרחו. אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל: לא כולא מן הדין בר נשא מימור למלכא לית את מלך.

הגמרא אומרת שמי שאינו מעוניין בכפרת העולה – היא אינה מכפרת לו, אולם יום הכיפורים מכפר לאדם גם בעל כורחו. על קביעת הגמרא אומר ר' חנניה בנו של רבי הלל ש"לא כולא מן הדין בר נשא מימור למלכא לית את מלך". בפרשנות עולות שתי אפשרויות להבנת הדברים הללו. אפשרות אחת היא שאלו דברי תמיהה על קביעת הגמרא שיום הכיפורים מכפר לאדם בעל כורחו, והתמיהה היא: הלא מי שאינו רוצה שיום הכיפורים יכפר לו הוא מורד בקב"ה, וכיצד יוכל יום הכיפורים לכפר לו? לפי הסבר זה חולק ר' חנניה על קביעת הגמרא, וסובר שמי שאינו רוצה שיום הכיפורים יכפר לו – היום אינו מכפר לו. כך הם למשל דברי הפני משה על אתר.

אולם הרשב"א (שבועות יג ע"א) מציג פרשנות אחרת לדברי ר' חנניה. לדעתו, דבריו אינם תמיהה על דברי הגמרא, אלא הם מהווים הסבר וחזוק לקביעה שיום הכיפורים מכפר אף למי שאינו רוצה, שכן "מי אפשר למלכא למימר לית את מליך?". במילים אחרות: סגולת הכפרה של יום הכיפורים היא כל כך עצמתית ופנימית, שהיא פועלת מכוחה גם ללא רצון האדם, שכן מה המשמעות של אמירת ההדיוט למלך שהוא – המלך – אינו מלך? הרי זו אמירה חסרת משמעות! כך גם האומר שאינו מעוניין שיום הכיפורים יכפר לו, אומר אמירה חסרת משמעות, שכן זו פעולתו הסגולית של היום.

מה היחס בין דברי התלמוד הירושלמי, שיום הכיפורים מכפר לאדם בכל כורחו, למחלוקת רבי וחכמים? הגמרא אינה מתייחסת לכך. אפשר שדברים אלו נאמרים רק לשיטת רבי, ודברי ר' חנניה לפי הפרשנות שדבריו הם השגה על הנאמר קודם, מייצגים את דעת חכמים. לעומת זאת, לפי הפרשנות שדברי ר' חנניה נותנים תוקף לאמירה שנאמרה קודם, אזי כל הקטע הוא שיקוף שיטתו של רבי. אפשרות אחרת היא להעמיד את דברי הגמרא, שיום הכיפורים מכפר גם בעל כורחו של האדם, באופן שיסתדרו עם דברי חכמים, ולומר שמדובר באדם שכבר עשה תשובה, ולמרות זאת, באופן תמוה, אינו מעוניין במחילה.

מכל מקום, הגמרא הזו משקפת עמדה נוקבת שכוחו של יום הכיפורים הוא כה גדול עד שהוא מכפר גם בעל כורחו של האדם. המתנה הגדולה שקיבלנו ביום הכיפורים היא ש"עיצומו של יום מכפר". אף על פי שהאדם עשה תשובה, כדי להגיע לזיכוי ולניקוי מוחלטים, בבחינת "מחיתי כעב פשעיד", אנו זקוקים לבחינת עיצומו של יום.⁶

את הבחינה המיוחדת הזו של היום אנו מדגישים גם בתפילות היום, כשאנו חוזרים ומדגישים "מחול לעוונותינו ביום הכיפורים הזה". ביום הכיפורים הכפרה היא מצד עיצומו של יום. כך גם אפשר לפרש את הפסוק "כי ביום הזה יכפר עליכם" – לא בי"ת המציינת זמן, אלא בי"ת המציינת אופן: באמצעות היום הזה יכפר עליכם.⁷

מהו הכוח המיוחד הזה המכונה "עיצומו של יום"? איך הוא מופעל? המהר"ל (גבורת ה', פרק מו) מסביר שיחס העולם אל ה', אל המלך, הוא כיחס העבד לאדון, ומתוך בחינה זו יש כוח ביד המלך למחול לנתיניו על חטאייהם, מאחר ששלו הם. כשאדם חוטא הוא נכנס תחת רשות אחרת, רשות יצר הרע. ביום הכיפורים זוכים בני ישראל לצאת מאותה רשות אחרת ולהיכנס תחת הרשות האמתית של מלכם, הקב"ה, וממילא הוא ורק הוא יכול למחול להם על החטאים.

בדרוש לשבת תשובה מרחיב המהר"ל את הדברים:

6 מעלה זו קיימת בין לשיטת רבי בין לשיטת חכמים, אלא שלפי חכמים יש צורך בתשובתו של האדם כדי להפעיל את סגולת היום, ואילו לפי רבי, כאמור, מתנה זו ניתנת אף ללא תשובת האדם.

7 ראו בהרחבה הרב מ' גרינברג, "קדושת היום וקדושת השם", מועדי ה': ימים נוראים, כרם ביבנה תשס"ט, עמ' 252.

ולכך אמר אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים, כלומר שמה שישראל מיטהרים ביום הכפורים הוא בשביל שיש לישראל דביקות בו יתעלה [...], והוסיף לומר ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שבשביל שישראל הם דבקים לגמרי בו יתעלה דבר זה עצמו הוא הסרת והסתלקות החטא מישראל, כי מאחר שהוא יתעלה לא שייך אצלו חטא, מסלק החטא מן הדבקים בו. ולכך ביום הכפורים מפני ענויי נפש והסתלקות הגופניות מישראל, ואז יש לישראל דבקות בו יתעלה ודבר זה הוא מסלק החטא מישראל. ולכך קאמר מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, כי המקוה מטהר הטמא כאשר יתדבק בו לגמרי מבלי שום חציצה בעולם, כי המקוה לא שייך בו טומאה לכך כאשר יתדבק בו לגמרי מבלי חציצה מסולק מן הטומאה. וכך הקב"ה מטהר ישראל כי הם דבקים בו יתעלה לגמרי מבלי שום חציצה והפרד כלל, והוא יתעלה מסולק מן החטא ולכך ישראל טהורים על ידי הקב"ה בעצמו.⁸

כיוון שביום הכיפורים בני ישראל דבקים בקב"ה לגמרי, הם מסולקים מן החטא באופן מיידי, כיוון שאצל הקב"ה לא שייכת כלל בחינת חטא. כיוון דומה מועלה גם אצל ר' שלמה מרדומסק.⁹ לדבריו, בהתקשרות של יהודי לקב"ה יש כמה דרגות. אחת באה לידי ביטוי בזה שיהודי שומר מצוות ונושא עול מלכות שמים; שנייה, המבטאת קשר פנימי יותר, שגם כאשר יהודי חוטא, הוא מצטער ביותר על החטא, וצער זה מבטא את רצונו העמוק להיות מחובר לה'; שלישית, והיא המדרגה הפנימית ביותר, המבטאת את הקשר העמוק בין האדם לבוראו: "ביום כיפור מתגלה אצל כל יהודי ההתקשרות העצמית של עצם נשמתו עם הקב"ה". קשר זה אינו מתבטא בעשייה או בעבודה מסוימת ולכן גם לא ניתן להחלישו על ידי חטאים. "כאשר מדרגה זו מתגלית נופלים במילא כל הפגמים".¹⁰

ר' שלמה מרדומסק מסביר עוד שסגולת היום מופעלת כיוון שהקב"ה עצמו חפץ בדבקות ובהתעלות של ישראל:

8 דרשות המהר"ל, תל אביב תשנ"ו.

9 תפארת שלמה על המועדים, יום הכיפורים, ברוקלין תש"ע.

10 שם, עמ' רלא.

להיות כי הקב"ה חפץ כיום בדביקות של ישראל שיתעלו היום למעלה מבחי' המלאכים להיות ראויים לעמוד בהיכל המלך [...], הנה עוצם וכוחו של יום הזה גורם שימחול ויסלח הקב"ה לכל עוונם ולא יראה בהם ערות דבר כדי שיהיו ראויים לעמוד לפני המלך בדביקות הנעלה ההוא. [...], והנה זהו שאומרים מחול לעונותינו ביום צום הכפורים הזה כו' כאמור אנכי הוא מוחה פשעיך למעני. פי' למעני כדי שיוכלו להתעלות אל דביקות העליון לכך אנכי הוא מוחה פשעיך כו'. דבריו האחרונים של ר' שלמה מרדומסק מקבלים תיאור ציורי נפלא בדברי הרי"ד סולובייצ'יק:¹¹

ביום הכיפורים אין לו להקב"ה כביכול סבלנות להמתין עד שיטהרו עצמם החוטאים לפניו, אלא קוראם בשמותיהם, בא אל בתיים ומנקה וממרק אותם. הבורא עושה ביום הכיפורים כביכול מה שהחוטא עצמו היה צריך לעשות תחילה [...] מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו – כלומר אף כשאתם באים לפניו בהיותכם עדיין בזוהמת החטא הוא מטהרם – מפני שביום הכיפורים הבורא הוא אביכם שבשמים. וכי מה לא יעשה האב כדי לחזיר אליו את בנו שהתרחק ממנו? [...] בכל יום כיפורים נשמע קולו של הבורא: "סלו סלו פנו דרך". למי? לבורא עולם. לא היהודי בא אל הבורא. הוא, החוטא, אדיש לקול השופר ולא התעוררו בו כלל הרהורי תשובה, הכול אצלו כדאשתקד. לכן בא רבש"ע ומצווה: "הרימו מכשול מדרך עמי" – סלקו מלפני את מכשולי הדרך אל עמי! [...] הנני בא אליך בשעה שהנך שרוי במשבר עמוק, בודד וגלמוד [...] – הבה נלך יחד [...] החוטא נדהם וכאילו אומר: "הייתכן? הן רק אתמול למדתי ענייני התשובה, למדתי כי צריך היהודי לבוא עדיך, לעלות במעלה ההר ולטפס כלפי רום שמים. ואני פחדן וחלש הנני ולא אוכל לעלות בהר ה'. מי יעלה בהר ה'?" עונה לו רבש"ע: "אל נא תדבר הבלים. אי אתה מכיר אותי עדיין. אמנם כן 'מרום וקדוש אשכון', אך אל נא תשכח כי יום כיפורים היום ובו יורד אני אליך משמי מרום, כדי להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים."¹²

11 ימי זיכרון, ירושלים תשמ"ו, עמ' 242.

12 דברים דומים עולים גם בדברי בעל נתיבות שלום, מועדים, מאמר שלישי, ירושלים תשי"ע. לדבריו הסגולה של היום היא שהקב"ה מרומם אותנו ממ"ט שערי טומאה, וגם מהחטאים

למעשה עניין סגולתי זה של היום מובע בפסוקים המבטאים את עיקר מיוחדותו של היום: "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל). עניינו של יום הכיפורים הוא בחינת "לפני ה' תטהרו". הבחינה הזו היא הסיבה והמקור לכוחו העצום של היום במחילת העוונות; היא מגלמת את הרעיון שכיוון שהתשובה שלנו היא לפני ה', אזי יש בכוחו של ה' למחול על כל החטאים; היא מבטאת את הרעיון שעצם ההתקשרות והדבקות בה' באופן מוחלט ביום הזה היא הגורם לניקיון מוחלט, שהרי אין חטא מלפניו; היא מדגישה את הקשר המופלא שבין ישראל לאביהם שבשמים, קשר עמוק ושורשי שאינו תלוי בדבר.

"אשריכם ישראל"

הפועל היוצא של כל הדברים לעיל הוא שאחד היסודות החשובים מאוד ביום הכיפורים צריך להיות שמחה עצומה והודאה על המתנה הנפלאה שקיבלנו. במדרש אליהו רבה, פרשה א, נדרש הפסוק מתהלים (קלט, טז): "גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולא אחד בהם". הכתיב בפסוק הוא של מילת השלילה "ולא", ואילו צורת הקרי היא "ולו", מילת היחס בנטיית הגוף השלישי. הדרשה מבוססת על צורת הקרי ואומרת: "ימים יוצרו ולו אחד" – זה יום הכיפורים לישראל, שהוא שמחה גדולה לפני מי שאמר והיה העולם, שנתנו באהבה רבה לישראל". הדרשן מדגיש בדרשה זו שני דברים: ראשית, כלפי הקב"ה יום זה הוא יום של שמחה גדולה; שנית, יום זה הוא יום שניתן לנו באהבה. אם כך הם הדברים מצדו של הקב"ה, אין ספק שאנו אמורים להודות על המתנה העצומה הזו ולשמח בה.¹³

אכן בדברי ר' אלכסנדר זיסקינד, בעל יסוד ושורש העבודה, אנו מוצאים ביטוי להשקפה זו בהנחיות השונות שהוא נותן לאורך היום, שהראשונה שבהן

שהתשובה אינה מועילה להם. הוא שואל שם: איך זוכים למתנה נפלאה זו? ועונה שהדבקות בה' לגמרי היא המסוגלת לכך.

13 הרב צ"מ זילברברג (דברי חיזוק, אלול ותשרי, מאמר "אחת בשנה", גבעתיים תש"ס) מביא בשם הרבי מבעלז שהמילה "יוצרו" בפסוק שלעיל היא מלשון ציור וחריטה, שכל ימות השנה חקוקים וחרוטים בתוך היום הקדוש. "שיום זה אינו אחד מהם, אלא אחד בהם, שקדושתו מתערבת ונכנסת בכל ימות השנה [...] כל מה שזוכים לחטוף במשך היום הזה נותן בריאות וחוזק אדיר ללב של כל השנה. וכפי האמונה והשמחה והחשבת המתנה וריבוי הבקשות לזכות להכניס בתוכנו את כל המתנות היקרות הללו, כך אבינו שבשמים ממלא כל אחד ואחד בקדושה וטהרה עצומה, רוחץ כל אחד ואחד שיהיה נקי לגמרי".

היא אופן ברכת שהחיינו, הנאמרת בתפילת "כל נדרי" שבתחילת היום: "וברכת שהחיינו [...] יברך בשמחה והודאה עצומה במחשבתו להשם יתעלה ויתרומם, שזיכה אותו לחיים לעת הזאת שיוכל לעשות נחת רוח לפניו ית"ש בקיום מצוותיו ביום הצום הזה".¹⁴

האדמו"ר מדינוב, בעל הבני יששכר, מפנה באחת מדרשותיו לדברים יסודיים של הזוהר (חלק ג, טו ע"ב) המדגישים את עצמתו של היום:

תאנא בשעתא דמתבסמן דינין ושלטין רחמי, כל כתרא וכתרא תב בקיומיה, ומתברכאן כלהו כחדא, וכד תייבין כל חד וחד לאתריה, ומתברכאן כלהו כחדא ומתבסמא אמא בקלדיטי גליפין, ותייבין לסטרהא, כדין אקרי תשובה שלימא, ואתכפר עלמא, דהא אימא בחדוותא שלימתא יתבא, דכתיב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה, וכדין אתקרי יום הכפורים דכתיב ביה (ויקרא טז) לטהר אתכם מכל חטאתיכם, ומתפתחין נ' תרעין דסטרין גליפין.¹⁵

מבלי להיכנס לעומק דברי הזוהר מודגש כאן העומק המרכזי של יום הכיפורים והוא עניין השמחה, "אם הבנים שמחה". הבני יששכר מסביר את השמחה המיוחדת הזו בכך שכל עשרת ימי תשובה הם השלמת קומת מלכות שמים, וביום הכיפורים מתגלה בחינת "אימא" (ולכן הפסוק שהזוהר מזכיר הוא "אם הבנים שמחה"), ואז מתרחשת התשובה העליונה. הוא ממשיך ואומר: והנה נודע (זוהר, ג, קכב.) תשוב"ה היא תשוב ה', והנה בכל עשרת ימי תשובה כל פרי מעשינו בתורה ומעשים טובים ותשובה שלימה היא עדיין בבחינת תשוב ה' תתאה, שיעור קומת מלכות שמים, מה שאין כן אחר כך כבוא יום הקדוש, אזי תשוב"ה – תשוב ה' עילאה תשובה עילאה בינה.

בחינת התשובה בימי התשובה שלפני יום הכיפורים תלויה במעשי ידינו, בהשתדלותנו, וממילא מה שנתקן בימים אלו הוא הקומה התחתונה. לעומת

14 יסוד ושורש העבודה, ב, שער האיתון, מנציסטר תשע"א.

15 תרגום (על פי פירוש ידיד נפש בשינויי לשון קלים): בשעה שמתבסמים הדינים ושולטים הרחמים, כל כתר וכתר שב למקומו ומתברכים כולם כאחד. וכאשר שבים כל אחד ואחד למקומו ומתברכים כולם כאחד, ומתבשמת אימא בחיבור החקיקות ושבים לצדיה, אז נקרא תשובה שלמה ונתכפר העולם, שהרי האימא בשמחה שלמה יושבת, דכתיב אם הבנים שמחה. ואז נקרא יום הכיפורים, שכתוב בו לטהר אתכם מכל חטאתיכם, ונפתחים נ' שערים של צדדי החקיקות.

זאת התשובה שלה אנו זוכים ביום הכיפורים עצמו היא בחינת התערותא דלעילא, ומה שנתקן ביום זה הוא הקומה העליונה. תשובה אחת ללא חברתה לא תוכל לעולם להיות מספקת, ודאי לא מושלמת.

הרב נבנצל¹⁶ מדגיש שהתיאור של חז"ל (בבלי, ברכות יז ע"א) לעולם הבא הוא תיאור ההולם את יום הכיפורים: "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות – אלא צדיקים יושבים [...] ונהנים מזיו השכינה". לדבריו, כדי שבאמת נזכה לכך עלינו לשנות את המבט שהורגלנו אליו על יום הכיפורים: "להעביר את מרכז הכובד מאיסורי האכילה והשתיה אל 'ונהנים מזיו השכינה'. שהעינוי של יום הכיפורים הוא עצמו יהיה עונג יום טוב שלו".

הרב צ"מ זילברברג מדגיש שהשמחה היא אחד היסודות החשובים ביותר ביום הקדוש הזה, ואלו דבריו:¹⁷

היסוד השישי הוא מה שמובא הרבה מצדיקים זי"ע שהשמחה היא מעיקרי היום הקדוש. כי ביום הזה אבינו שבשמים רוחץ אותנו לגמרי "עד סוף כל הדורות", ומכפר לשבים ושאינם שבים. ועל כך אנו מודים לה' יתברך בתפילה ואומרים "ותתן לנו ה' אלוקינו", כי זו מתנה נפלאה שהנשמה שלנו נהיית נקייה ורחוצה, זכה וטהורה לגמרי [...] כי כפי מה שיהודי שמח בכפרה כך הוא זוכה להידבק יותר בקדושת יום כיפור והיא נחקקת בו כל השנה [...]. והשמחה וההודאה הגדולות ביותר הן כאשר נזכיר לעצמנו שה' יתברך בעצמו רוחץ אותנו, כמו שכתוב בתומר דבורה: "ועובר על פשעי – זו מידה גדולה, שהרי אין המחילה על ידי שליח אלא על ידו ממש של הקב"ה, כדכתיב 'כי עמך הסליחה' [...] האדם חוטא והקב"ה בעצמו שלא על ידי שליח מתקן את מעוותיו ורוחץ צואת עוונותיו" [...] כי ביום הקדוש אנו זוכים לדרגה הנפלאה של בינה, 'אימא עילאה', כמו שיש אימא שיש לה אהבה עצומה לבנה עד כדי ש"תבוא אם ותקנח צואת בנה", כי כוחה של אהבת אם הוא בלי שיעור ובלתי גבול.

לאור זאת ניתן להבין את עדותו של הרי"ד סולובייצ'יק:

באיגרות האיחולים שהיו נשלחות אל אבא מרי ואל סבי זקני לקראת יום הכיפורים היה הנוסח שונה ובערך כך היה: לקראת יום הצום

16 שיחות ליום הכיפורים, בית אל תשנ"ט, שיחה יב, עמ' קסז.

17 דברי חיזוק (לעיל הערה 13), מאמר "אחת בשנה".

הקדוש הריני מברך את כת"ר בקדושת היום, בהשראת השכינה ובכפרת העוון. ה' יקבל תפילותינו ובקשותינו.¹⁸

הברכה שבירכו בה אלו את אלו היא בקדושת היום, שכן קדושת היום ומתנת עיצומו של יום מכפר יש בהן כוח סגולי ומיוחד של פעם בשנה למחול על כל חטאינו ולרוממנו למדרגה חדשה שלא ידענו כמותה.